05/12/2022

Φάρος Ελληνορθοδοξίας μέσα στην έρημο η Ιερά Λαύρα του Αγίου Σάββα στα Ιεροσόλυμα

/ Ιερές Μονές

Ένα από τα σημαντικότερα Μοναστήρια της Ιουδαϊκής Ερήμου, είναι η Ιερά Λαύρα του Αγίου Σάββα του Ηγιασμένου και βρίσκεται στην καρδιά της ερήμου, μεταξύ Βηθλεέμ και Νεκράς Θάλασσας. Στην κεντρική εκκλησία, η οποία είναι μονόκλιτος βασιλική με τρούλλο, κτίσμα του 6ου μ.Χ. αιώνος φυλάσσεται το Ιερό Λείψανο του Αγίου.

Το ανδρικό μοναστήρι του Αγίου Σάββα είναι άβατο για τις γυναίκες. Στις γυναίκες οι μοναχοί βγάζουν τα λείψανα για να τα προσκυνήσουν στην πύλη της Μονής και μοιράζουν αγίασμα και λαδάκι για να σταυρώνονται ιδιαίτερα όσοι νοσούν από καρκίνο.

Στην αυλή της μονής υπάρχει μια φοινικιά, την οποία σύμφωνα με την παράδοση φύτεψε ο Άγιος Σάββας. Τα φύλλα της λέγεται ότι είναι θαυματουργά για τα ζευγάρια που αντιμετωπίζουν προβλήματα τεκνοποίησης.

Η Εκκλησία μας τιμά σήμερα 5 Δεκεμβρίου έναν πολύ μεγάλο Άγιο, τον **Άγιο Σάββα τον Ηγιασμένο**. Σπλάγχνο της Αγιοτόκου Καππαδοκίας, που γεννήθηκε τον 4ο αιώνα, συγκεκριμένα το 431, ηγιασμένος εκ κοιλίας μητρός. Ο Άγιος ξεχώριζε για τη σεμνότητα και την ταπεινότητά του. Έλεγε συνεχώς: «Δεν είμαι τίποτα, Θεούλη μου». Από πολύ μικρός έως και την κοίμησή του, το 532, αγωνιζόταν κατά το «Αγιοι γίνεσθε».

Ο Ά**γιος Σάββας** έκανε πολλά θαύματα. Κυρίως θεράπευε τους αρρώστους. Σήμερα φανερώνεται σε οικογένειες που δεν μπορούν να αποκτήσουν παιδιά και σε ασθενείς με καρκίνο. Στηρίζει τον αγώνα των ανθρώπων που δοκιμάζονται από τη σοβαρή αυτή ασθένεια. Γι’ αυτό, άλλωστε, και το ογκολογικό νοσοκομείο στην Αθήνα φέρει το όνομά του.

Η Αγία Λαύρα του Αγίου Σάββα του Ηγιασμένου

Η πρώτη Εκκλησία–σπηλιά, αφιερωμένη στον Άγιον Νικόλαον, εγκαινιάσθηκε το 484 από τον ίδιον τον ιδρυτή Άγιο Σάββα. Το ασκηταριόν του αγίου Σάββα. Το ασκηταριόν του μεγάλου υπερασπιστού της ορθοδοξίας του Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού. Το μοναστήρι η όπως ονομάζονταν παλαιότερα η «Μεγάλη Λαύρα» ιδρύθηκε το 485 μ.Χ. από τον Άγιο Σάββα, ο οποίος εκεί έγραψε και τα περισσότερα συγγράμματά του.

Όμως η εποχή της ακμής του δεν συμπίπτει ούτε με τους χρόνους της ηγουμενίας

του ιδρυτού, αλλά ούτε και με τους χρόνους της ευημερίας των άλλων μοναστηριών της ερήμου της Ιουδαίας, τον 5ον και 6ον αιώνα. Η ακμή του μοναστηριού άρχισε μετά την Περσική εισβολήν το 614 και την Αραβικήν κατάκτηση της Παλαιστίνης το 638. Ολόκληρος ο όγδοος αιών και τα πρώτα πεντήκοντα χρόνια του ενάτου, ήταν τα καλύτερα και ενδοξότερα χρόνια της ιστορίας.

Μόνασαν σε αυτό άνω των 150 μοναχών και μεταξύ αυτών μεγάλες μορφέστης Ορθοδοξίας, όπως ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, ο Άγιος Κοσμάς ο Μελωδός,ο Άγιος Στέφανος ο Μελωδός, ο Άγιος Θεόδωρος, ο Άγιος Θεοφάνης, οι Άγιοι Μιχαήλ, Θεοφάνης και Θεόδωρος Σύγκελος κ.α.

Τα σημάδια της πολυκαιρίας και των συμφορών, των σφαγών και των λεηλασιών, τις οποίες οποίας υπέστη το Μοναστήρι στο πέρας των αιώνων στην καρδιά της ερήμου ανάμεσα στη Βηθλεέμ και τη Νεκρά Θάλασσα φαίνονται μέχρι σήμερα.

Όπως αναφέρεται από το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων: “παρ’ όλα αυτά ίσταται αγέρωχον και υπερήφανον στην καρδίαν της ερήμου, προσμένον τον κάθε προσκυνητήν.

Τα αξιολογότερα προσκυνήματα του Μοναστηριού είναι:

–Ὁ Τάφος τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς, Σάββα τοῦ Ἡγιασμένου.

-Ἡ κεντρικὴ ἐκκλησία, μονόκλιτος βασιλικὴ μὲ τροῦλλον, κτίσμα τοῦ 6ου αἰῶνος. Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας φυλάσσεται τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου.

-Ἡ πρώτη Ἐκκλησία–Σπηλιά, ἀφιερωμένη στὸν ἅγιον Νικόλαον, ἡ ὁποία ἐνεκαινιάσθη τὸ 484 ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἱδρυτήν, ἅγιον Σάββα.

-Τὸ ἀσκηταριὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ

-Τὸ ἀσκηταριὸν τοῦ ἁγίου Σάββα

-Τὰ παρεκκλήσια τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, τῶν Ἁγίων Ἀρχαγγέλων καὶ τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων, τὰ ὁποῖα σήμερον χρησιμοποιοῦνται ὡς σκευοφυλάκια. Τὸ μοναστήριον, ἢ ὅπως ὠνομάζετο παλαιότερον ἡ «Μεγάλη Λαύρα» ἱδρύθη τὸ 485 μ.Χ. ἀπὸ τὸν ἅγιον Σάββα. Ἡ ἀκμὴ τοῦ μοναστηριοῦ ἤρχισε μὲ τὴν περσικὴν εἰσβολὴν τὸ 614 καὶ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν τῆς Παλαιστίνης τὸ 638. Ὁλόκληρος ὁ ὄγδοος αἰὼν καὶ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ ἐνάτου ἦταν τὰ ἐνδοξότερα. Τὸν 4ον αἰῶνα ὁ χῶρος τοῦ Ὑπερώου περιελήφθη εἰς μίαν μεγαλοπρεπῆ βασιλικὴν, ἡ ὁποία ὠνομάζετο «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σιών».

Τὸ 614 ἡ ἐκκλησία τῆς Σιὼν καὶ τὸ Ὑπερῶον κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ὀλίγα χρόνια ἀργότερον ἐπανεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱερουσαλὴμ Μοδέστου, ἀλλὰ κατεστράφη καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Σταυροφόρων ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ χῶρος τοῦ Ὑπερώου κατελήφθη ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων καὶ διὰ μέγα χρονικὸν διάστημα ἐχρησιμοποιήθη ὡς τζαμί.

Η ιστορία της Λαύρας του Αγίου Σάββα

Ἀπὸ τὴν Ἵδρυσιν τῆς Ἱερᾶς Λαύρας ἕως τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως (483-638)

1. Ἡ κατὰ τὴν ἔρημον τῆς Ἰουδαίας Ἱερὰ καὶ Σεβασμία Λαύρα τοῦ Ὁσίου μας πατρὸς Σάββα τοῦ Ἡγιασμένου ἀποτελεῖ φαινόμενον μοναδικὸν στὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, χάριν στὴν συμβολὴν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ὀρθοδόξου λατρείας, τῆς μοναχικῆς τάξεως καὶ τῆς ὑμνογραφίας, στὴν παρουσίαν πλήθους Ἁγίων, αὐστηρῶν ἀναχωρητῶν, θεοπνεύστων θεολόγων καὶ μαρτύρων. Ἀκόμη χάριν στὸν σπουδαῖον ρόλον, τὸν ὁποῖον διεδραμάτισε στὴν καταπολέμησιν ὅσων αἱρέσεων ἐνεφανίσθησαν στὴν Ἁγίαν Γῆν μετὰ τὴν ἵδρυσίν της καὶ στὴν προάσπισιν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ κανονικοῦ Ἑλληνορθόξου Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων.

Ἀριθμοῦσα ἄνω τῶν 1.500 ἐτῶν ζωῆς (483-2002) ἄνευ διακοπῆς τῆς λειτουργίας της, ἡ Μεγίστη τοῦ Ἁγίου Σάββα Λαύρα ὀφείλει τὴν ἵδρυσίν της καὶ τὴν μετέπειτα ἐξέλιξίν της στὸν Θεοχαρίτωτον, πνευματοφόρον μοναστὴν Ἅγιον Σάββα (439-532), ὁ ὁποῖος ἀπετέλεσε λύχνον εἰς ὑψηλὸν τόπον, εἰς ὅσους ἠθέλησαν νὰ βιώσουν τὴν ἀναχωρητικὴν ζωήν, καὶ ἰσχυρὸν πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Κύριον, ὑπὲρ

ὅλων τῶν μεταγενεστέρων «Σαββαϊτῶν» Μοναχῶν. Τὸν πρῶτον πυρήνα τῆς Λαύρας ἐδημιούργησαν οἱ ἑβδομήκοντα ἀναχωρηταί, οἱ ὁποῖοι συνεκεντρώθησαν στὸν Ἅγιον Σάββα ἀπὸ τὸ 483.

Κατόπιν ἡ Λαύρα μετεφέρθη ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Χειμάρρου τῶν κέδρων, ὅπου τὸ ἀσκητήριον τοῦ Ἁγίου Σάββα, στὴν δυτικήν, ὅπου καὶ ἐκτίσθη ἡ Θεόκτιστος Ἐκκλησία (486, 491). Ἡ αὔξησις τῆς ἀδελφότητος κατέστησε ἀναγκαίαν τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ μεγάλου Ναοῦ τῆς Θεοτόκου (501) καὶ τὴν διοργάνωσιν τῶν κτισμάτων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Λαύρας ὥστε νὰ ἀνταποκρίνεται στὰς ὁλοένα αὐξανομένας ἀνάγκας.

Ἡ φήμη τῆς ἁγιότητος τοῦ Ἁγίου Σάββα καὶ ἡ ἐξαιτίας αὐτῆς ἀνάδειξίς του εἰς ἀρχηγὸν καὶ νομοθέτην ὅλων τῶν ἀναχωρητῶν στὰ Ἱεροσόλυμα (493) ἔχουσα ἀντίκτυπον καὶ στὴν Μεγίστην Λαύραν, ἡ ὁποία ἀπετέλει πρότυπον διὰ τὸν βίον καὶ τὴν λειτουργικὴν τάξιν, τὸ Τυπικόν, ὄχι μόνον διὰ τὰς λοιπὰς τρεῖς λαύρας καὶ τὰ ἓξ κοινόβια, τὰ ὁποῖα ὁ Ἅγιος Σάββας ἕως τὸν θάνατόν του (532) ἵδρυσε, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπολοίπους μονὰς τῆς Παλαιστίνης, κατὰ τοὺς μέσους χρόνους καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὁλόκληρον. Ἡ Μεγίστη Λαύρα τοῦ Ἁγίου Σάββα διεξήγαγε ἰσχυροὺς ἀγῶνας κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ τὰ ἔτη 512-516 καὶ ἀντιπαρετάθη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον καὶ τὰ λοιπὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, εὑρισκόμενα τότε στὰ χέρια μονοφυσιτῶν.

Ἡ σθεναρὰ κινητοποίησις καὶ ὁμολογία τῶν ἀναχωρητῶν τῆς ἐρήμου διέσωσαν τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἀπὸ τὴν αἵρεσιν. Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἁγίου Σάββα στὴν ἡγουμενίαν τῆς Λαύρας ἀνέδειξαν αὐτὴν καὶ πάλι ἄσειστον προπύργιον κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Ὠριγενισμοῦ. Μὲ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Σαββαΐτου Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἡσυχαστοῦ, πρώην ἐπισκόπου Κολωνίας (454-558), οἱ ἡγούμενοι τῆς Λαύρας Γελάσιος (537-546), Κασσσιανὸς (547-548) καὶ Κόνων (548-568) ἀπέκρουσαν τὰς μεθοδείας τῶν Ὠριγενιστῶν καὶ τὰς δολοπλοκίας στὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανόν, ὄχι ὅμως χωρὶς ἀντίποινα.

Οἱ μοναχοὶ τῆς Λαύρας, μιᾶς ἐκ τῶν ὀλίγων Μονῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀπομείνει στοὺς Ὀρθοδόξους, ὑπέστησαν διωγμοὺς καὶ βιαιοπραγίας, ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἐνθρόνησιν διὰ τῆς βίας τοῦ Ὠριγενιστοῦ ἡγουμένου (547). Ὅμως ὁ Θεὸς ἐφύλαξε τὴν λαύραν καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ Κόνωνος συνέβαλαν τὰ μέγιστα στὴν σύγκλησιν τῆς 5ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (553), ἡ ὁποία κατεδίκασε τὰς πλάνας τοῦ Ὠριγένους. Ἡ ἐμφάνισις τῶν Περσῶν στὴν Ἁγίαν Γῆν (614) ἀπετέλεσε τὸ προοίμιον διὰ τὴν ἔλευσιν τῶν Ἀράβων τοῦ Ἰσλάμ (638). Παρομοίως τὴν ἀπαρχὴν τῶν Ὁσιομαρτύρων τῆς Λαύρας ἀπετέλεσαν οἱ Σαββαΐται, οἱ ὁποῖοι ἐσφαγιάσθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν 44 στὸν ἀριθμὸν τὴν 16ην Μαΐου τὸ 614.

Ἐπὶ τῶν Ἀράβων, τῶν Σταυροφόρων καὶ τῶν Μαμελούκων (638-1517)

Μετὰ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν καὶ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα ἀπὸ τὸν Πατριάρχην ἅγιον Μόδεστον, ἠκολούθησε ἡ ἐνδοξοτέρα περίοδος τῆς Λαύρας, ἤτοι ὁ 8ος καὶ μέρος τοῦ 9ου αἰῶνος. Ὁ ἐπιφανέστερος θεολόγος τοῦ 8ου αἰῶνος Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ὑμνογράφος Κοσμᾶς ὁ Ἁγιοπολίτης, Στέφανος ὁ Μελωδός, Μιχαὴλ ὁ Σύγκελος, Θεόδωρος καὶ Θεοφάνης οἱ Γραπτοὶ καὶ ὁ πατὴρ Ἰωνᾶς ὁ Σαββαΐτης, Θεόδωρος ὁ ἐπίσκοπος Καρρῶν (Ἀβουκάρας), πέντε ἐπιφανεῖς κατὰ τὴν ἁγιότητα ἢ καὶ τὴν θεολογίαν, οἱ Ἅγιοι Στέφανος ὁ Θαυματουργός, Θεόδωρος ἐπίσκοπος Ἐδέσσης, Μιχαὴλ ὁ Ὁσιομάρτυς, οἱ Ὁσιομάρτυρες Βάκχος καὶ Γεώργιος ὁ Βηθλεὲμ συναποτελοῦν ἐκλεκτὴν χορείαν, ἡ ὁποία διεκόσμησε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ καὶ τὴν καθ’ ὅλου Ἐκκλησίαν καὶ προσετέθη στοὺς παλαιοτέρους Ὁσίους καὶ Μάρτυρας τῆς Λαύρας, Ἀβράμιον ἐπίσκοπον Κρατείας, Ξενοφώντα, Ἀρκάδιον καὶ Ἰωάννην, Ἀντίοχον καὶ

Ἀναστάσιον τὸν Πέρσην.

Παρὰ τὰς φονικὰς ἐπιθέσεις ἀπὸ ποικιλωνύμους βαρβάρους (796,809,813) καὶ τὴν γενικὴν ἀταξίαν, ἡ προσφορὰ τῆς Λαύρας στὴν Ἐκκλησίαν φθάνει στὸ ἀποκορύφωμά της. Ἡ συμβολὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ στὴν πρώτην (726-787) καὶ τῶν Ἁγίων Μιχαὴλ τοῦ Συγκέλου, Θεοφάνους καὶ Θεοδώρου τῶν Γραπτῶν στὴν δευτέραν φάσιν (814-843) τῆς εἰκονομαχίας διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς τιμῆς τῶν ἱερῶν εἰκόνων, ἀποδεικνύει τὴν σημασίαν τῆς Λαύρας διὰ τὴν Θεολογίαν. Πλὴν τῆς Θεολογικῆς συγγραφικῆς παραγωγῆς ἡ Λαύρα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπέδειξε πλουσίαν ἀντιγραφικὴν καὶ μεταφραστικὴν δραστηριότητα.

Καθίσταται τὸ κέντρον τῆς γεωργιανῆς γραμματείας ἀπὸ τὸν 7ον ἕως τὸν 10ον αἰῶνα, ὅπως ἐπίσης κέντρον μεταφράσεων ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν στὴν ἀραβικήν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι τὰ σήμερον πασίγνωστα «Ἀσκητικὰ» τοῦ Ἁγίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου μετεφράσθησαν ἀπὸ τὴν Συριακὴν γλῶσσαν στὴν ἑλληνικὴν διὰ πρώτην φορὰν στὴν Λαύραν ὑπὸ τῶν μοναχῶν Ἀβραμίου καὶ Πατρικίου στὰ τέλη τοῦ 8ου αἰῶνος. Ἀπὸ τὸν 9ον αἰῶνα ἕως τὸν 13ον αἰῶνα ἡ λειτουργικὴ τάξις, τὸ λειτουργικὸν «Τυπικὸν» τῆς Λαύρας, μαζὶ μὲ τοὺς ὕμνους τῶν Σαββαϊτῶν ἁγίων ὑμνογράφων διαδίδονται εὐρέως ὑπὸ διακεκριμένων ἁγίων ἱδρυτῶν μονῶν.

Εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ «Τυπικὸν» τῆς Λαύρας ἐπηρέασε τὰ μοναστηριακὰ Τυπικά, τὰ ὁποῖα συνέγραψαν οἱ Ἅγιοι Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (9ος αἰ.), Παῦλος ὁ Νέος τοῦ Ὄρους Λάτρος (ἀρχαὶ 10ου αἰ.), Νίκων ὁ Μαυρορείτης (τέλη 1ου αἰ.), Χριστόδουλος τῆς Πάτμου (11ος αἰ.), Λάζαρος ὁ Γαλησιώτης (10ος–11ος αἰ.),

Λουκᾶς τῆς Μεσσήνης (Σικελία, 12ος αἰ.), Νεόφυτος ὁ Ἔγκλειστος (Κύπρος 12ος-13ος αἰ.) καὶ Νεῖλος Ταμασίας (Ι.Μ.Μαχαιρά, Κύπρος, ἀρχαὶ 13ου αἰ.). Ἤδη ἀπὸ τὸν 9ον αἰῶνα εἶχε διαδοθεῖ τὸ μοναστηριακὸν Σαββαϊτικὸν Τυπικὸν στὴν ἀπόμακρον Γεωργίαν (ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Khandzta, τὸ 826). Παραλλήλως τεραστία ὑπῆρξε ἡ διάδοσις τοῦ νέου ὑμνογραφικοῦ εἴδους, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κυρίως ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν καὶ τῆς «ἁγιοσαββιτικῆς ποιητικῆς σχολῆς», ἤτοι τοῦ κανόνος.

Ἡ ὑμνογραφικὴ παραγωγὴ τῆς Λαύρας ἀπετέλεσε τὸ θεμέλιον διὰ τὴν διαρρύθμισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς Λατρείας μετὰ τὴν εἰκονομαχίαν. Ἡ ἀποδιδομένη στὸν Δαμασκηνὸν καθιέρωσις τῶν ὀκτὼ ἤχων τῆς μελωδήσεως ἐπεκράτησε στὴν Λατρείαν καὶ ἡ συγγραφὴ τῆς ὀκταήχου ἀπετέλεσε τὴν πρώτην μορφὴν τῆς Παρακλητικῆς, τοῦ κυριωτέρου λειτουργικοῦ βιβλίου τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἔτος 808 ἡ Λαύρα εὑρίσκεται καὶ πάλι ὑπερασπιζομένη τὴν Ὀρθόδοξον Πίστιν. Μὲ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἡγουμένου τῆς Λαύρας Ἰωάννου, κληρικοὶ καὶ ἁπλοὶ πιστοὶ ἀντέδρασαν στὴν αἵρεσιν τοῦ Filioque, τὴν ὁποίαν μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχαν παρουσιάσει στὰ Ἱεροσόλυμα οἱ Βενεδικτίνοι Μοναχοὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν.

Ἡ ἀντίδρασις τῶν Ὀρθοδόξων τόσο στὴν Βηθλεὲμ ὅσο καὶ στὸν Πανάγιον Τάφον ἦταν τόσο ἐπίμονος, ὥστε οἱ Βενεδικτίνοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπευθυνθοῦν στὸν Πάπα Ρώμης Λέοντα τὸν Γ΄ καὶ τὸν Φράγκον Αὐτοκράτορα τῆς Δύσης Καρλομάγνον διὰ βοήθειαν. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Δύσης συνεκάλεσε Σύνοδον στὸ Aachen τὸ 809 καὶ ἐπισημοποίησε δυστυχῶς τὴν αἵρεσιν, ἐνῶ ὁ Πάπας Λέων ἀντέστη κατὰ τῆς προσθήκης τοῦ filioque στὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως σθεναρῶς. Ἔτσι μισὸν αἰῶνα πρὶν τὸ Filioque λάβῃ κυρίαρχον θέσιν στὰς Θεολογικὰς διενέξεις Ὀρθοδόξων καὶ Λατίνων, εἶχε προσκρούσει στὴν Ὀρθόδοξον συνείδησιν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν Χριστιανῶν.

Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Σταυροφόρων ἡ θέσις τοῦ ἡγουμένου τῆς Λαύρας παρουσιάζεται ἰδιαιτέρως ὑψηλὴ ἀπὸ τοὺς Λατίνους, ἐλλείψει Ὀρθοδόξου Πατριάρχου στὰ Ἱεροσόλυμα. Ἡ Λαύρα προικίζεται ἀπὸ νέα περιουσιακὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν Βασίλισσαν Μελισσάνθην (1131-1162) ἐνῶ ὁ Ναὸς τῆς Θεοτόκου καὶ οἱ Ἁγιογραφίαι του ἀνακαινίζονται ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν (1143-1180) τὸ ἔτος 1169. Ἡ νίκη τῶν Μαμελούκων τοῦ Σαλαδδὶν ἐναντίον τῶν Σταυροφόρων τὸ ἔτος 1187 ἐσήμαινε νέα δεινὰ διὰ τὸν Μοναχισμὸν τῆς Παλαιστίνης παρὰ τὴν σφαγὴν καὶ πάλι Σαββαϊτῶν μοναχῶν, ἡ Λαύρα παρέμεινε εἰς λειτουργίαν, μόνη αὐτὴ ἀνάμεσον τῶν λοιπῶν ἐρημωμένων μονῶν τῆς ἐρήμου. Τὴν περίοδον αὐτὴ ἀνάγεται καὶ ἡ συρρίκνωσις τῆς Λαύρας στὸν πυρήνα της, ἡ ἀνέγερσις τείχους πέριξ αὐτῆς καὶ ἡ υἱοθέτησις τοῦ κοινοβιακοῦ τρόπου ζωῆς ἐγκαταλείπουσα τὸν λαυρεωτικόν.

Ἡ Λαύρα εἰσέρχεται στὴν δυσκολοτέραν ἴσως φάσιν τοῦ ἀγῶνος ἐπιβιώσεώς της, καθίσταται παρ’ ὅλα αὐτὰ ἀξιολογώτατον σχολεῖον διὰ τὴν Ἁγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα, διδάσκουσα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν καὶ τὰ ἀφορῶντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Νέα ἀνακαίνισις τοῦ καθολικοῦ τῆς Λαύρας καὶ τοῦ Κουβουκλίου τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Σάββα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ (1347-1354) ἔλαβε χώραν στὸ ἥμισυ τοῦ 14ου αἰῶνος, πρωτοφανὴς ὅμως διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ καθοριστικὴν διὰ τὸ μέλλον τῆς ὀρθοδόξου λατρείας ἔγινε ἡ ἐξάπλωσις τοῦ λεγομένου «νέο-σαββαϊτικοῦ λειτουργικοῦ Τυπικοῦ» (ἤτοι τῆς συνθέσεως τοῦ παλαιοῦ σαββαϊτικοῦ καὶ στοιχείων τοῦ στουδιτικοῦ Τυπικοῦ).

Τὸ Τυπικὸν αὐτό, ἀφοῦ παρεμέρισε τὰ Τυπικὰ τῶν Μονῶν Στουδίου καὶ Εὐεργέτιδος καθιερώθη στὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τοὺς 13ον καὶ 14ον αἰῶνας (Μοναὶ Χειλέων, Ἁγ.Δημητρίου Κελλιβαρὰ, Θεοτόκου Βεβαίας Ἐλπίδος) τοὺς ἰδίους αἰῶνας τὸ Τυπικὸν διεδόθη καὶ στὴν Σερβίαν ὑπό τοῦ Ἁγίου Σάββα Σερβίας (1175-1236) καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σερβίας Νικοδήμου (1317-1324). Τὸ νέον αὐτὸ σαββαϊτικὸν Τυπικόν, μετὰ τὴν ἐπικράτησίν του στὸ Ἅγιον Ὄρος κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἡσυχαστικῶν ἐρίδων καὶ τὴν νέα μορφήν, τὴν ὁποίαν ἔλαβε τότε, διεδόθη χάριν στὴν ἀκτινοβολίαν τῆς θεολογίας τοῦ Ἡσυχασμοῦ καὶ στὴν ὑπόλοιπον Βαλκανικὴν στὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Ρωσίαν. Ἀπὸ τὴν ὁριστικὴν ἐπικράτησιν παντοῦ τὸν 16ον αἰῶνα ἕως καὶ σήμερον τὸ σαββαϊτικὸν-ἀθωνικὸν λειτουργικὸν Τυπικὸν ἀποτελεῖ τὸ λειτουργικὸν Τυπικὸν συμπάσης τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν ἕως σήμερον (1517-2002)

Ἡ ἐμφάνισις τῶν Τούρκων στὴν Παλαιστίνην μὲ τὸν Σουλτάνον Σελὴμ συνωδεύθη μὲ νέαν σφαγὴν τῶν Σαββαϊτῶν καὶ εἶχε δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στὴν ζωὴν τῆς

Λαύρας. Μολονότι ἐξεδόθησαν ἄνω τῶν τριάκοντα φιρμανίων τῶν Σουλτάνων κατὰ καιροὺς (μεταξὺ 1533 καὶ 1753) διὰ ἐπισκευὰς στὴν Λαύραν, φοροαπαλλαγάς, προστασίαν καὶ δικαιώματα τῶν Σαββαϊτῶν Πατέρων, αὐτοὶ ὑπέστησαν πολλὰ δεινά, ἀκόμα καὶ ἐγκαταβίωσιν διὰ πολλὰ χρόνια ὁλοκλήρων χωριῶν.

Ἡ ἰσχυρὰ παρουσία τῶν Σέρβων Μοναχῶν στὴν Λαύραν ὑπῆρξε εὐεργετικὴ διὰ αὐτήν,ὅταν κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἡ Λαύρα εἶχε ἐλαχίστους Ἕλληνας Μοναχούς, ἐτερματίσθη στὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος ὅταν κατέστη στοὺς Σέρβους ἀδύνατος ἡ ἐξόφλησις τῶν χρεῶν, τὰ ὁποῖα ἡ οἰκοδομική τους δραστηριότης εἶχε δημιουργήσει. Ἡ παρέμβασις τοῦ Πατριάρχου Θεοφάνους τοῦ Γ΄ (1608-1644) μόλις ἔσωσε τὴν Λαύραν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν δανειστῶν ἢ τῶν ἐποφθαλμιόντων Ἀρμενίων καὶ Λατίνων.

Μεταξὺ ὅλων τῶν εὐεργετῶν τῆς Λαύρας πλέον ἀξιομνημόνευτοι ἔχουν καταστεῖ οἱ Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Νεκτάριος (1660-1669) καὶ Δοσίθεος ὁ Β΄ (1669-1707), ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη καὶ μέγας εὐεργέτης, οἱ ὁποῖοι κατώρθωσαν νὰ ἐπαναφέρουν τὴν Λαύραν εἰς ἀποκλειστικὴν χρήσιν καὶ κατοίκησιν τῶν Σαββαϊτῶν Πατέρων, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Δοσίθεος προὐχώρησε εἰς ἐκτενεῖς καὶ πολυεξόδους ἀνακαινίσεις ἢ ἐπεκτάσεις τῶν ναῶν, τῶν δωμάτων, τῶν δεξαμενῶν καὶ τῶν τειχῶν τῆς Μονῆς (κατὰ τὰ ἔτη 1667-1686).

Τὴν σημερινὴν μορφὴν τῶν οἰκοδομημάτων της ἡ Ἱερὰ Λαύρα ὀφείλει στὴν οἰκοδομικὴν δραστηριότητα, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη μετὰ τὰς καταστροφὰς τοῦ σεισμοῦ τῆς 13ης Μαΐου τοῦ 1834 καὶ κατὰ τὴν ἡγουμενίαν τοῦ περιφανοῦς ἡγουμένου, κτήτορος τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῆς Λαύρας Ἰωάσαφ τοῦ Κρητὸς (1845-1874), ὁσιακῆς μορφῆς τοῦ Παλαιστινιακοῦ Μοναχισμοῦ. Ἀπόδειξις τοῦ πνευματικοῦ βάρους τοῦ Ὁσίου, ταπεινοῦ καὶ διακριτικοῦ αὐτοῦ Μοναστοῦ ὑπῆρξε καὶ ἡ διὰ πρώτην φορὰν μετὰ ἀπὸ αἰῶνας αὔξησις τῶν Σαββαϊτῶν περίπου ὀγδοήκοντα στὸν ἀριθμόν. Αἱ ἀλλεπάλληλαι πολιτικαὶ ἀλλαγαὶ κατὰ τὸν 20ον αἰῶνα στὴν ἐγγὺς ἀνατολὴν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς πρεσβείας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Σάββα δὲν ἐσυσσώρευσαν στὴν Λαύραν τέτοιο πλῆθος προβλημάτων ὅσο στὰς ἄλλας μονὰς τοῦ Ὀρθοδόξου Πατριαρχείου. Ἀντιθέτως ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ ἀφθόρου ἱεροῦ σκηνώματος τοῦ Ἁγίου Σάββα μετὰ ἀπὸ μακρὰν ἀπουσίαν αἰώνων (ἴσως ἀπὸ τοῦ 13ου) ἀπετέλεσε μεγίστην εὐλογίαν διὰ τὴν Ἁγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἠγωνίζοντο στὴν Λαύραν καὶ ὅλους τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς τῆς Ἁγίας Γῆς καὶ ὁπωσδήποτε αἰτίαν βεβαίας ἐλπίδος στὸν Θεὸν καὶ τεκμήριον τῆς πατρικῆς καὶ ἀδιαλείπτου μερίμνης τοῦ Ἁγίου Σάββα διὰ τὴν Λαύραν του.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς Λαύρας καὶ ἡ ποικιλόμορφος συνεισφορὰ στὴν

ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῶν Ἁγιοταφιτῶν, τοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου καὶ τῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν τῶν δύναται ἀκόμα καὶ σήμερον νὰ ἐπαληθεύσῃ τὴν πρὸ αἰώνων γενομένην διαπίστωσιν: «Ὅπως ἡ Ἰερουσαλὴμ εἶναι ἡ Βασίλισσα πασῶν τῶν πόλεων, οὕτω καὶ ἡ Λαύρα τοῦ Ἁγίου Σάββα εἶναι ὁ πρίγκηψ πασῶν τῶν ἐρήμων, καὶ καθόσον ἡ Ἰερουσαλὴμ εἶναι τὸ πρότυπον ἄλλων πόλεων, τοσοῦτον καὶ ὁ Ἅγιος Σάββας τὸ παράδειγμα διὰ ἄλλας μονὰς».